

LA COMPÈTENCIA REFLEXIVA

1. Llegeixin individualment la nota tècnica adjunta La Competència Reflexiva i subratlli les idees que siguin de major interès per a vostè.

2. Comenten en grup el subratllat per cada un i comproven si coincideixen o discrepen en les idees que van destacar de la nota llegida.

3. Amb la interacció del grup, justifiquen per escrit, si us plau per què la paraula competència serveix per a dos usos:

- a) Competències curriculars. (Currículum educatiu per a l'ensenyament)
- b) Competències docents (Professionalitat de professor / a)

4. Entre tot l'equip, identifiquin, si us plau, al llistat quines qualitats són en rigor veritables competències docents:

- 1. Tenir bona oïda per a la música
- 2. Ser autoritari i gaudir del respecte dels seus alumnes
- 3. Organitzar situacions d'aprenentatge
- 4. Treballar en equip amb el professorat de la meva escola
- 5. Dominar diversos idiomes
- 6. Ser àgil per a corregir les proves i exàmens de l'alumnat.
- 7. Implicar els alumnes en el seu propi aprenentatge
- 8. Creativitat i originalitat
- 9. Afrontar els deures ètics de la professió
- 10. Reflexionar en plena acció i decidir com intervenir a l'aula
- 11. Utilitzar les noves tecnologies
- 12. Reflexionar sobre la seva pròpia pràctica de l'aula per aprendre
- 13. Capacitat d'anàlisi i síntesi
- 14. Simpatia i assertivitat amb els alumnes
- 15. Escriure amb una lletra clara i estètica
- 16. Organitzar la pròpia formació contínua en la meva professió.
- 17. Disposar d'una valuosa i profunda formació teòrica pedagògica.

5. Afegiu aquí dos o més competències docents que considerin valuoses:

- 5.1.....
- 5.2 .....

La Competència reflexiva

La capacitat de reflexió se'ns presenta, en principi, com una característica de la persona, inherent a la condició humana. Sabem, i així ho corrobora l'experiència pròpia, que l'ésser humà pot posar en exercici la seva capacitat reflexiva espontàniament sense precisar d'un aprenentatge explícit o formal. En termes generals podem afirmar que l'ésser humà és capaç de reflexionar i pensar de manera innata.

No obstant això per afrontar l'estudi de la Competència reflexiva la qüestió que cal apuntar és la diferència existent entre la forma habitual de reflexionar de l'ésser humà i la denominada Competència reflexiva. Encara que una es recolza en l'altra no són realitats iguals ni expressions de significat unívoc.

En primera instància podem afirmar que si bé és cert que la reflexió en l'ésser humà és una realitat natural i espontània, la Competència reflexiva, per contra, és una habilitat apresada que requereix una anàlisi metòdic, regular, instrumentat, serè i efectiu i que només s'adquireix amb un entrenament voluntari i intensiu. Podem dir que es diferencien en que la reflexió ordinàriament és una activitat mental natural i ocasional; La reflexió com a competència és una postura intel·lectual metòdica davant de la pràctica i requereix una actitud metodològica i una intencionalitat per part de qui l'exercita.

Encara que acabem d'exposar que la reflexió és una operació natural de la intel·ligència humana, és clar que perquè una persona actualitzi la capacitat reflexiva que té en potència necessita desenvolupar certs hàbits reflexius com són la curiositat i la disciplina mental doncs aquests no s'improvisen espontàniament. Es requereix un compromís amb la reflexió ja que una simple disposició per a la reflexió pot convertir-la en alguna cosa esporàdic i superficial.

Per Barnett (1992), la CR individual i grupal és un mitjà per estimular el desenvolupament de la capacitat d'observar-se a si mateix i d'emprendre un diàleg crític amb els altres i amb tot el que pensen i facin, és un procediment reflexiu en què s'investiga sobre pensaments i accions, fins a aconseguir la conformació de l'anomenat professional reflexiu. Aquest plantejament formatiu, estretament lligat a la realitat, es basa en una visió constructivista de l'aprenentatge pràctic professional, segons el qual el coneixement sobre la pràctica ha de ser un coneixement creat pel mateix professional, no un coneixement creat amb anterioritat per tercers i transmès per ells. Aquest professional millora la seva formació precisament perquè és ell qui concedeix un significat personal a uns continguts que viu i sobre els quals reflexiona i en què estan implicades moltes dimensions de la seva persona.

La CR és una habilitat professionalitzadora que requereix uns elements bàsics de partida: experiències particulars i concretes de la seva professió, la formació teòrica adquirida, el coneixement dels elements contextuals de l'escenari professional real, una perspectiva sistèmica dels processos educatius, la reflexió personal, en altres. Aquests elements combinats holísticament amb altres variables de caràcter més subjectiu del docent - la intuïció, l'emotivitat, les teories implícites i inconscients, els models subjacents - són els que participen en la configuració i elaboració de respostes concretes i encertades (d'èxit) davant de situacions educatives concretes que es presenten de forma previsible o no i que requereixen del docent que prengui decisions amb sobre la marxa sense aturar l'acció i actuï reflexivament en la pràctica. Es tracta d'una opció professional que part de la persona i no del saber teòric, que té en compte

DESENVOLUPAMENT PROFESSIONAL DOCENT

l'experiència personal i professional per a l'actualització i millora de la pròpia formació pràctica. Aquest exercici reflexiu als que desenvolupen la CR l'oportunitat i exigència d'aprendre de la pròpia pràctica de forma habitual i converteix la reflexió en i sobre la pràctica en un hàbit conscient que s'integra en l'activitat diària del professional.

El punt de partida és, com s'ha exposat, la pràctica professional. Una altra resultat positiu del desenvolupament de la CR és que a més de contribuir a solucionar amb èxit situacions pràctiques i concretes professionals, permet també, a posteriori, tracta aprendre de la pròpia pràctica: analitzar-la, reflexionar-hi i construir individual o grupalment - al costat d'altres persones que interactuen en la dinàmica de reflexió grupal-propostes per a la millora de la intervenció docent sobre l'acció objecte de la reflexió metodològica i que ajuda a millorar la pròpia acció. Per aquesta raó pot afirmar que la competència reflexiva aporta professionalitat al docent i millora, al seu torn, la institució escolar com a comunitat d'aprenentatge.

El desenvolupament de la CR podem assenyalar que pretén transformar la pràctica diària professional en un procés d'investigació més que en un procés d'aplicació. Un procés d'investigació - acció en el qual el professional, en el seu context d'acció i intervenció, intenta comprendre de forma crítica les situacions amb què s'enfronta. Es tracta d'abordar les qüestions i reptes professionals com a objecte de recerca en ple context real i no d'aplicar únicament el que s'ha après de forma teòrica en els estudis universitaris de grau o postgrau o en programes de reciclatge professional. Tota aquesta formació, sent extraordinàriament valuosa per a l'exercici professional no resulta útil en ser descontextualitzada. Per això la Competència reflexiva proposa analitzar casos reals de l'escenari professional de cadascun dels participants amb tots els elements contextuals que permetin millorar la formació pràctica. Es tracta de ser crítics, d'entrar en un procés de qüestionament, indagació, anàlisi i experimentació, de generació de noves estratègies d'actuació, de reconceptualització i - si es fa necessari - de qüestionament dels esquemes més bàsics de funcionament, de les creences i teories implícites.

Aquesta competència del docent és imprescindible per al seu desenvolupament professional i per aconseguir un aprenentatge permanent real en la pròpia professió servint-se de la pròpia pràctica i les seves experiències professionals.

A continuació es sintetitzen els principals objectius formatius que pretén el desenvolupament d'aquesta competència reflexiva en el desenvolupament docent:

- 1 .- Formar professionals reflexius capaços de resoldre les situacions pràctiques com a professionals experts.
- 2 .- Ensenyar als professionals a submergir-se en l'espiral contínua d'acció-reflexió-acció, que integra bidireccionalment la teoria i la pràctica, el coneixement formal i el coneixement pràctic, el criteri científic i el compromís ètic i social.
- 3 .- Proporcionar al professional una habilitat competencial que incrementi la seva capacitat de gestionar adequadament la contextualització, la complexitat i la presa de decisions en situacions d'incertesa, pròpies de la professió.
- 4 .- Facilitar als professionals la preparació per innovar en el seu escenari concret de treball i investigar a partir de la seva pròpia pràctica.

El desenvolupament específic de la competència reflexiva és una proposta formativa relativament jove i innovadora que s'ha anat configurant en els àmbits de formació pedagògicament més avançats i que supera el model formatiu de les últimes dècades molt basat en la transmissió teòrica i-en poques ocasions pràctica - de coneixements i

DESENVOLUPAMENT PROFESSIONAL DOCENT

experiències de tercers. Actualment la Competència reflexiva es troba en auge ja que obre als professionals un panorama formatiu nou més centrat en la seva pròpia persona i experiències que en la preparació teòrico-tècnica. Aquesta qualificació professional fa entrar als docents suggestivament en un cercle de pensaments i accions sobre el propi quefer professional i, com a conseqüència, enriqueixen i personalitza les seves perspectives professionals. Les teories que fonamenten les pràctiques reflexives són aquelles que consideren al professional com un intel·lectual crític i reflexiu i sap aprofitar el valor formatiu de la seva pràctica professional i social contextualitzada. I tot això s'ha propagat i està en la mesura que la racionalitat tècnica ha tocat els seus propis límits i ha instat a superar per no ser idònia per afrontar les actuals problemàtiques educatives, humanes, socials, des del seu paradigma tècnic i positivista.